

СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Меглена Иванова Златкова,
Пловдивски университет "Паисий Хилендарски",
Професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата
върху научните трудове за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност
професор по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за
културата, обявен в „Държавен вестник“, брой 38/05.05.2018 г.,
с кандидат доц. д-р Магдалена Борисова Елчинова

За участие в обявения конкурс единственият кандидат доц. д-р Магдалена Борисова Елчинова представя комплект материали на хартиен и електронен носител, който включва документи, свързани с процедурата на конкурса, както и трудове, отнасящи се към научното развитие на кандидата. Всички документи са предоставени в определения законов срок и отговарят на стандарта за провеждане на конкурс за професор. Комплектът документи съдържа общо 31 научни труда, които са публикувани на български, английски, турски и френски езици и съставителство на 6 научни сборника. Публикациите на кандидата съответстват на изискванията на Закона за развитието на академичния състав, Правилника за неговото приложение и вътрешния Правилник за развитието на академичния състав в НБУ.

I. Изследователска (творческа) дейност и резултати.

1. Монографията „Невидимата общност: православните българи в Истанбул“¹, с която доц. д-р Магдалена Елчинова участва в конкурса, е цялостно изследване на тази общност от антропологическа перспектива. Макар и проучванията на български общности в чужбина вече да са представени в сериозен и солиден корпус от текстове, изложби, филми и албуми, смее да твърдя, че „цариградските българи“ са изследвани като случай, но за първи път са цялостно и систематично описани и анализирани и теоретично разработени като общност.

Научният труд на доц. д-р Магдалена Елчинова е приносен в много аспекти, но още в началото ще акцентирам върху антроположкия подход и върху създадения теоретичен и методологически модел за изследване на други градски общности, които се идентифицират и/или са идентифицирани като българи.

Монографията представя православните българи в Истанбул в плана на съвременното им осмисляне като общност, чрез изследване на начин на живот, дискурсивни практики и форми на идентификация, празничен и всекидневен живот, но и в плана на колективната и индивидуална памет. По този начин, авторката прави плътно описание не само на наблюдавания терен, но и анализира прегледа на публикациите по темата в различните национални историографски и/или етноложки и антроположки традиции в България и Турция.

Казвайки това, искам да открия и друг аспект от приносите на книгата – контекстуализацията. Като учен, който на практика в цялата си академична кариера се занимава с културните и социалните аспекти на различни етнически общности, Магдалена Елчинова не само ни представя научната дискусия върху изключително оспорваните понятия – общност, идентичност и принадлежност, етничност и националност и др, но и ни предлага модел на критическо осмисляне и теоретизиране на тези понятия в конкретно антроположко теренно изследване, както и неговото приложение в структурирането и аргументирането на текста за по-широка публика. По този начин коректно и авторефлексивно се решават сложните понятийно-терминологични въпроси, свързани със самоидентификациите – македонци/българи, турски граждани, двойни граждани и т.н., както и с различните институционални (общностни и държавни) стратегии за приписване, конструиране, налагане и т.н. на идентичности.

¹ Издателство на НБУ, 2017 г.

Освен времевото контекстуализиране на общността, приносно е и пространственото ѝ ситуиране. Плътното описание е направено в следствие на отличното познаване на културния и социален контекст на Истанбул като най-големия турски мегаполис, който обаче също така е топос, „свое място“ в колективната памет на всички балкански държави. Именно това контекстуализиране, което е направено систематично и приложено последователно при всички описания и анализи на общността и общностния живот дава възможност тя да не се есенциализира, а критически да се осмисли и представи като сама-за-себе си (чрез идентификационни и езикови стратегии и дискурсивни практики), като част от големия мегаполис и турското общество и държава и като представа на мнозинствата (от гледна точка на националните държави България и Турция) за нея.

За да се постигне това осмисляне и представяне, авторката провежда множество теренни изследвания, някои от които със студенти. Издирва, систематизира и обобщава статистически данни, някои от които се публикуват за първи път в научната литература. Всички етапи от методологията на изследването и анализа и обобщението на резултатите са коректно и критически и авторефлексивно представени, при това написани по много увлекателен и жив начин. Споменавам това, за да подчертая още веднъж значението на изследването и монографичния труд на Магдалена Елчинова не само за нейната преподавателска дейност, но и за преподаването на антропологията и етнологията в България и извън границите на страната.

Приносна методологическа и теоретична контекстуализация на изследването е анализ на и политиките към тази общност. След заселването си в Истанбул, тя е в позиция на малцинство в различни държави. Магдалена Елчинова задълбочено дискутира въпросите за гражданство, националност и идентификация и чувство на принадлежност към място или по-голяма (национала, етическа, религиозна и др.) общност от гледната точка на и към „цариградските българи“. Тази контекстуализация дава на авторката ключ за представяне на идентификационните стратегии на нейните събеседници от вътрешнообщностната гледна точка. Критическото осмисляне на тези политики и позволява да избегне клопката от свръхинтерпретация през определен доминантен национален модел за гражданство, етничност и идентичност на собствените им самоопределяния. Тук е важно да се отбележи, че в книгата присъстват и „другите“ българи/български граждани, каквито са етническите турци, родени в България и преселили се в Истанбул, както и новопристигналите (след 90-те години на 20 в.) мигранти, които търсят връзки с тази общност, отразяващи се на осмислянията на „своето“ и „чуждото“.

Съществен принос в академичната антропологична литература е и извеждането на границата като категория при изследването на тази общност, която позволява фини разпластявания именно на взаимодействията между „ние“ и „другите“ и идентификациите и начините на представяне на общностите в съвременния „сложен“ свят. Границата и граничността са едни от основните акценти в цялостното научно творчество на авторката, те са представени и в тази книга. Макар че доц. Елчинова определя изследването си като „изследване на случай“, бих допълнила, че именно осмислянето на границите и граничността на една такава общност, може да бъде модел за изследване на други подобни или преосмисляне на вече изследвани български общности в чужбина. Той позволява категоризация не само от едностранното определение национално, етническо, социално и т.н. малцинство, но и изследване на тази общност едновременно като и малцинство, и мнозинство (социално, културно) в контекста на големия град.

2. Доц. Елчинова участва в конкурса с 30 статии и студии на български, английски, френски и турски език в рецензирани и/или реферирани издания, които представят резултатите от научните ѝ търсения и осмисляне на основни за антропологията и етнологията научни проблеми. Бих ги групирала в няколко тематични области. Статиите и студиите, свързани с миграцията, представящи резултати от нейни дългогодишни теренни

изследвания са насочени към измеренията на общностния живот зад граница, дискурсивните практики на изразяване на идентичност и индивидуални и колективни стратегии на адаптация, социалните роли и позиции на жените при миграция и др.² Особен интерес и принос представляват публикациите ѝ, насочени към изследване на границите. Тя е един първите антрополози у нас, която поставя като научна дискуссия тази проблематика и провежда изследвания.

Магдалена Елчинова е сред водещите антрополози, които изучават общността на турците, родени в България не само в страната, но и в Република Турция, като акцент във всичките ѝ текстове е динамично изграждащите се категоризации и прекатегоризации в социално и културно отношение на позициите на мигрантите в различните общества, както и техните жизнени стратегии, свързани с адаптацията и мобилността. Тя създава модел на изследване на общности зад граница, като избягва есенциализацията и постоянно поставя под въпрос концепцията за общност.

Освен статиите, представящи „цариградските българи“, приносно е изследването и на друга малко позната общност - тази на „американските македонци“³, сред които доц. Елчинова провежда теренно изследване и разглежда аспекти на културно наследство, идентификационни стратегии и общностен живот. Дългогодишните ѝ занимания с общности в диаспора или етнически общности в позиция на малцинство, позволява на авторката не само да „навлезе в терена“ и да опознае хората като ги представи на академичната публика, но и да изведе теоретични модели и финни анализи на силно дискуссионните термини, с които наричаме тези групи като общност, етничност, мигранти и пр.

Магдалена Елчинова е продуктивен автор, който публикува в престижни и рецензирани академични издания резултатите от своите научни дирения. Тук ще отбележа и една трета група статии и студии, свързани с представяне на дисциплинарните случвания на етнологията и антропологията в България като институционални школи и направления, учебни планове и програми, но и като развитие на научни идеи, разработване на теоретични модели с оглед на динамиката на региона и променящия се не само научен, но и социален и политически контекст в югоизточна Европа. В този смисъл ще подчертая, че тя е не само един от водещите автори в областта на изследванията на етничното, миграцията и общностите, но и учен, който създава и предлага изследователски подходи и модели в тези области като влиза в динамични научни дискусии и защитава своите тези в престижни издания и научни форуми.

За всеки антрополог, който е и преподавател, е ясно колко важно е да се създава научна литература, която да се използва творчески от студентите, но и да се дава личен пример. В това отношение смея да твърдя, че Магдалена Елчинова е един от малкото преподаватели в България, които публикуват не само свои текстове, свързани с историята на етнологията и антропологията, развитие на академичните идеи, но е и съставител на шест сборника, които се ползват в университетското преподаване по етнология и антропология като например „Ловци на умове“ и „Антропологични изследвания“ (издания на НБУ). Безспорен принос в това отношение са не само нейните публикации⁴, но и прякото ѝ участие в развитието на фолклористиката, етнологията и антропологията в България и Европа.

² „Reformulating Identity in Transition: The Turks of Bulgaria after 1989“ (2008) и др. „Миграция и трансформиране на локалната общност (сравнение между две рурални общности в България) (2009), „Граница и категоризиране: върху случая на изселниците от България в Турция през 1989 г. (2012), „Жените изселнички от 1989 г. в Турция – форми на адаптация и социална реализация (2014)“, „Границата в антропологическа перспектива: акценти и преосмисляне на понятия“ (2015). Religion and Identification among the 1989 Re-settlers from Bulgaria to Turkey (2017) и др..

³ „Ролята на етническата църква в имиграция (по примера с българската общност в Чикаго)“ (2009), История и памет при конструиране на идентичността на македонските американци (2010), „How Many Ways of Being Macedonian: Aspects of the Construction of a Contested Identity“ (2011) и др.

⁴ „Bulgarian Anthropology: Desired and Contested“ (2008), „Ритуал и видове ритуално действие“ (2008) и др.

3. Както вече споменах, доц. Елчинова е сред водещите български и европейски антрополози с многобройни цитирания на нейните публикации в рецензирани и реферирани издания. В документите към конкурса тя е посочила 282 известни цитати, но смея да твърдя, че тя е един от най-цитираните автори в изследвания, свързани с миграциите и етничността.

4. От внушителния списък с проекти, участие в научни форуми, изяви, свързани с представяне на резултатите от изследвания се вижда и пътят на един задълбочен, целенасочен и систематичен учен. Бих открила множество проекти, свързани с миграцията, границата и граничността и изследвания в България и Турция⁵. Също така като преподавател, тя се включва и в образователни проекти, свързани с разработване на докторски програми, на бакалавърски и магистърски курсове, студентски практики и повишаване на капацитета и разработване на учебни планове, свързани с антропологията и етнологията⁶. Ще отбележа и една друга група проекти, които са насочени към изследване на актуални въпроси като общности и околна среда, храна и хранене, културно наследство, медийни представи за бежанската вълна и др.

II. Учебна и преподавателска дейност

Доц. Магдалена Елчинова има повече от двадесетгодишен богат преподавателски опит. Освен в Нов български университет, тя е водила курсове на бакалаври и магистри в ПУ „Паисий Хилендарски“ и ЮЗУ „Неофит Рилски“, както и е била гост лектор в университети в Италия, Турция, Чехия, Дания, САЩ и др.

В НБУ тя води някои основни курсове като Антропология, История на антропологията, Родство и родствени системи и др. (за бакалаври), Антропология на етничното, Теренна антропология и Миграция и миграционни процеси, както и курсове за докторанти. Справката за аудиторната й заетост показва, че тя преизпълнява хорариума си и има висока преподавателска натовареност. Прави впечатление, че някои от курсовете са съвместни с други нейни колеги, което показва не само екипните умения на кандидата, но и академична етика и коректност към студентите, които по този начин получават различни гледни точки към проблематиката и се учат от различни личности. Тя ръководи множество дипломанти, има един защитил докторант и един, който е отчислен с право на защита. През годините има опит не само с обучение на български студенти и като гост-лектор в други университети, но и активно работи с Еразъм студенти в НБУ и участва в обмени.

Тя е интересен и увлекателен лектор, предизвикващ студентския интерес, за което е показателен и много добрият (4,33) резултат от студентското оценяване в НБУ.

III. Административна и обществена дейност

Доц. Елчинова е член на екип, разработил учебните планове и множество от програмите в департамент Антропология в НБУ, който тя ръководи от 2003 г. Специфика

⁵ 2009-2011 Мигранти и изселници от двете страни на българо-турската граница: наследство, идентичност, културни взаимодействия, ФНИ, р-л доц. д-р В. Ганева-Райчева, 2011-2012 Теренно антропологическо изследване на цариградските българи, научен р-л на проект с участието на студенти, финансиран от ЦФСР при НБУ, 2012 Културно наследство и местно развитие по южната граница на България, финансиран от ФНИ – МОН, ръководител на проекта и др.

⁶ 2016-2017 Разширяване на уменията и квалификацията на докторанти, постдокторанти и млади учени в интердисциплинарни области (визуална антропология и публични комуникации) с цел създаване на устойчиви връзки между образованието, професионалното обучение и бизнеса, BG051PO001-3.3.06-0060, финансиран по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ (ОПРЧР), МОН, ръководител доц. д-р И. Бокова, участие като лектор, автор на статия и редактор на том, 2006 Curriculum Development: Anthropology in Bulgaria and R Macedonia in the Post-Socialist Period (1995-2005), групов проект (ръководител на проекта), подкрепен от Централноевропейския университет, програма HESP и др.

на обучението по антропология е и обучението в теренно изследване. Във всичките си преподавателски и научни дейности тя включва студенти, ръководи студентски практики.

Освен публикации, за целите на преподаването си, тя е осигурила информационни пакети за нейните курсове в платформата MOODLE. Трябва да се отбележи, че в последните три години е разработила и учебни материали за курсовете си на английски език. Тя е и част от екипа, създал цялостната концепция и учебен план на програма Антропология на английски език.

В научните си занимания доц. Магдалена Елчинова винаги се обръща към актуални и важни проблеми на обществото, формулира въпроси, включва тези актуални аспекти и в преподаването си. Компетенциите и я правят неограничен консултант на журналисти, експерти и администратори. За съжаление все още този труд остава „незабележим“ и „извън прожекторите“, но именно тези и занимания мотивират кандидат-студентите да изберат програмата по антропология в НБУ.

IV. Лични впечатления от кандидата.

Познавам доц. Елчинова като преподавател в ПУ „Паисий Хилендарски“, който представяше новаторски поглед към етноложката проблематика и разработваше неразработвани полета с научна зрялост. И в докторантските ми години, а и по-късно, тя беше колега, от когото се учех. В следствие имах възможност да работя съвместно с нея в проекта „Изселници и мигранти от двете страни на българо-турската граница“, финансиран от ФНИ с ръководител доц. Валентина Ганева-Райчева, както и да организираме съвместни научни форуми и да редактираме сборник. Нямам общи публикации с авторката. Бих казала, че през годините съм се учела от доц. Елчинова, защото тя развива нови, неразработвани полета, като граница, етничност и общност и др., тя е много добър теренист и отличен преподавател, много активно работи със студенти и има сериозна публикационна дейност. Както личи от документите на кандидата, тя ще продължи своите занимания в посока на публикационна дейност в нови полета и разработване на нови курсове.

Заклучение:

Доц. д-р Магдалена Елчинова е задълбочен, търсещ и анализиращ учен, отличаващ се със смелост да разработва нови полета в антропологията и етнологията със систематична последователност, да търси интердисциплинарни връзки, да развива научни мрежи, да обучава студенти, да ги учи на терен и етика, увлекателен автор, както и опитен администратор и участник в процесите на университетското преподаване по антропология и етнология.

Въз основа на казаното по-горе, давам своята положителна оценка „за“ и убедено препоръчвам на членовете на научното жури да изберат доц. д-р Магдалена Борисова Елчинова за професор в професионалното направление 3.1. Социология, антропология, науки за културата.

10. 09. 2018 г.

Подпис: